

Täysistunto

Keskiviikko 16.2.2022 klo 14.00—19.29

8. Lapsiasiavaltuutetun kertomus eduskunnalle 2022

Kertomus K 3/2022 vp

Lähetekeskustelu

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 8. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään sosiaali- ja terveysvaliokuntaan, jolle lakivaliokunnan ja sivistysvaliokunnan on annettava lausunto.

Lähetekeskustelua varten varataan enintään 30 minuuttia. Asian käsittelyssä noudatetaan aikataulutettujen asioiden osalta sovittuja menettelytapoja. — Avaan keskustelun. Edustaja Mäkisalo-Ropponen, olkaa hyvä.

Keskustelu

16.44 **Merja Mäkisalo-Ropponen sd:** Arvoisa puhemies! Kiitos lapsiasiavaltuutetulle informatiivisesta kertomuksesta. Kertomuksessa nostetaan keskeisiksi huoliksi koronajan vaikutus lapsiin, mielenterveyden ongelmat, lastensuojelun pitkittynyt ja kriisiytynyt tilanne sekä koulutuksen resurssien riittämättömyys.

Koronapandemia on entistäkin voimakkaammin korostanut tarvetta laadukkaille ja riittäville koulutusresursseille. Koko ajan kasvava tutkimusnäyttö osoittaa, että sekä pandemialla että koulujen sulkemisella on ollut merkittävä negatiivinen vaikutus lasten oppimistulokseen, kehitykseen ja hyvinvointiin. Koronapandemian haitat ovat tutkimuksen perusteella kohdistuneet erityisesti haavoittuvammasta taustasta tuleviin lapsiin, mikä on kasvattanut eriarvoisuutta. Pandemian vahinkojen korjaaminen voikin vaatia edelleen merkittäviä lisäpanostuksia varhaiskasvatukseen ja opetukseen, vaikka tämä hallitus onkin tehnyt useita parannuksia koulutussektorilla ja myös sen resursseissa.

Koronan aiheuttamien vahinkojen korjaamiseksi tarvitaan lisätuen kohdentamista eniten tarvitseville, eli tarvitaan niin sanottua myönteistä erityiskohtelua. Vaikka rajoitustoimenpiteet kohdistuvat koko lapsiväestöön, niiden kielteiset seuraukset olivat joidenkin lapsiryhmien kohdalla vakavampia. Kevästä 2020 asti kasvatustieteen ammattilaiset viestivät opetuksesta jälkeen jäävistä tai kokonaan pois putoavista lapsista, poliisit lisääntyvistä kotihäilytyksistä, lastensuojelun sosiaalityöntekijät uupuvista perheistä ja terveydenhuollon ammattilaiset väliin jääneistä neuvola- ja kouluterveydenhuollon käynneistä. Perheissä, joissa vanhemmat eivät pystyneet tukemaan etäopetuksessa olevia lapsia, lapset jäivät opetuksen erityisjärjestelyissä eriarvoiseen asemaan. Lähisuhdeväkivalta ja lapsiin kohdistunut väkivalta lisääntyivät niin poliisien tilastoissa kuin kouluterveyskyselyissä. Erityistä tukea tarvitsevien lasten perheet kokivat palvelujen alasajon erityisen raskaana. Voikin perustellusti todeta, että pandemia syvensi lasten välistä eriarvoisuutta ja yhteiskunta ei pystynyt tätä kehitystä estämään.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 10/2022 vp

Puhemies! Lapsiasiavaltuutetun kertomuksessa viitataan myös lapsistrategiaan, jonka visiona on ”Kaikkien lasten Suomi”. Visio on hyvä, sillä kaikilla lapsilla tulee olla yhtäläiset mahdollisuudet olla lapsi ja esimerkiksi oppia. Lasten yhdenvertaisuuden toteutuminen on aikuisten toiminnan ja päätöksenteon tulosta, mikä korostuu etenkin haavoittuvassa asemassa olevien lasten kohdalla. Haavoittuvassa asemassa olevien lasten ryhmä on laaja ja moninainen. Haavoittuvuus voi liittyä pitkäkestoiseen rakenteelliseen syrjintään esimerkiksi vamman, sairauden tai ihonvärin johdosta. Se voi toisaalta olla tilannekohtaista, jossa lapsi on esimerkiksi lastensuojelun asiakkaana tai hän on rikoksen uhrina, rikoksesta epäiltynä tai syytettynä. Myös niin sanotut nuoret hoivaajat eli lapset ja nuoret, jotka kantavat vastuuta läheisestä aikuisesta, kuuluvat usein tähän ryhmään. Onkin olennaista, että kaikessa lapsia koskevassa päätöksenteossa ja toiminnassa huomioidaan herkästi ja tilannekohtaisesti lapsen tosiasialliset olosuhteet.

Suomen ihmisoikeusvelvoitteiden toteuttamiseksi ei riitä, että valtaosalla lapsista menee hyvin. Tällä hetkellä ne lapset, jotka ovat syystä tai toisesta muita haavoittuvammassa asemassa, eivät aina saa tarvitsemaansa tukea ja apua. Lapsille tarkoitetut palvelut eivät aina ole johdonmukaisesti ja kattavasti saatavilla, ja palvelujen saavuttaminen voi tosiasiassa edellyttää voimavaroja, joita kaikilla lapsilla tai perheillä ei ole. Tämä on korostunut nyt korona-aikana. Monet lapset kohtaavat myös syrjiviä rakenteita tai joustamattomia käytäntöjä juuri niissä tilanteissa, joissa he eniten tarvitsisivat apua ja tukea. Lapsen olosuhteissa voi olla yhtä aikaa monia seikkoja, jotka lisäävät eri tavoin hänen asemansa haavoittuvuutta. Tämä haastaa viranomaisia ja muita toimijoita herkkään lapsen edun punnintaan, moniammatilliseen yhteistyöhön ja palvelujen saavutettavuuden lisäämiseen. Samalla on varmistettava, että lapsi kohdataan ja huomioidaan kaikessa toiminnassa osallisena eikä vain olosuhteiden uhrina.

Arvoisa puhemies! Ihan lopuksi: tekemistä meillä kyllä riittää lasten yhdenvertaisten oikeuksien varmistamisessa. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Reijonen, olkaa hyvä.

16.49 Minna Reijonen ps: Arvoisa herra puhemies! Nyt meillä on käsittelyssä lapsiasiainvaltuutetun kertomus, ja kertomus on erittäin tärkeä. Se on hyvä, että näitä tehdään. Täältä käy nyt ilmi tämä koronakurimuskin, mikä on vaikuttanut paljon perheisiin ja lapsiin. Jos miettii tätä, niin lapset on kuitenkin aina laitettava etusijalle, ja se on ihan tärkeintä tässä, lasten etu on katsottava ensi. Lastensuojelu kyllä kaipaa semmoista kokonaisuu-distusta, ehdottomasti, siihen täytyy puuttua ihan aktiivisesti. Se on nyt nähty ajan kanssa, että semmoista tarvitaan.

Sitten jos rupeaa miettimään tätä oppilaskulttuuria, sitä, miten tämä opiskeluvelvollisuuden iän nosto vaikuttaa, niin olisiko pitänyt kuitenkin enemmän panostaa pudokkaisiin ja semmoisiin, jotka tarvitsevat sitä tukea enemmän? Nythän on se tilanne, että kaikki ovat samalla viivalla, mutta onko se nyt sitten hyvä asia? Jos on vaikka isotuloinen perhe, niin heille ostetaan tietokoneet ja systeemit ja muut, vaikka muuten olisi enemmän jäänyt rahaa käyttää tämmöisten asioiden hoitoon, mitkä ovat sillä tavalla rempallaan, ja opiskelijoihin, jotka tarvitsevat sitä tukea. Se on tietysti huolestuttavaa. Ehkä kuitenkin olisi voinut miettiä sitä vielä uudemman kerran, että olisi panostettu enemmän näihin, jotka tarvitsevat sitä tukea enemmän.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 10/2022 vp

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Soinikoski, olkaa hyvä.

16.51 Mirka Soinikoski vihr: Arvoisa puhemies! Lapsiasiainvaltuutetun kertomus on tärkeä neljävuotinen tilannekatsaus lapsen edun ja oikeuksien toteutumiseen nykypäivän Suomessa. Samalla se toimii ohjenuorana lapsiystävällisen ja lapsen oikeuksia edistävän Suomen rakentamisessa. Suomalaisilla lapsilla menee pääsääntöisesti hyvin monilla mittareilla mitattuna, mutta lastensuojelu on Suomen häpeäpilkku. Lastensuojelu on ollut kriisissä jo 90-luvulta alkaen, ja poliittiset toimet asian korjaamiseksi ovat olleet riittämättömiä. Selvitystyötä on vuosien aikana tehty lukuinen määrä. Pysäyttävä sitaatti oli: ”Suomesta on vaikea löytää yhtään pahoinvointia kuvaavaa indikaattoria, joka olisi kohonnut yhtä johdonmukaisesti ja yhtä kauan.” Tämän takia ei ole liioiteltua puhua suomalaisen lastensuojelun kriisistä, sillä nykyinen tilanne on lapsen edun kannalta kestävä. Lastensuojelussa hintalappu ajaa liian usein lapsen oikeuksien yli. Tämä ei ole missään tapauksessa hyväksyttävää, ja markkinatilannetta sijaishuollossa on muutettava terveempään suuntaan.

Arvoisa puhemies! Olen osallistunut lukuisiin tapaamisiin, seminaareihin ja työpajoihin, joissa on keskusteltu lastensuojelun ongelmista lastensuojelun asiakkaiden omasta näkökulmasta ja kokemuksesta käsin. Iso kiitos tästä kuuluu esimerkiksi Osallisuuden aikarylille, joka on antanut äänen lastensuojelun asiakkaille ja tuonut arvokasta lisätietoa lastensuojelun arjesta ja epäkohdista. Näissä keskusteluissa nousee säännöllisesti esille lastensuojelun vähäiset resurssit ja lastensuojelulain puutteet, joiden takia lapsen oikeudet eivät tule riittävästi huomioiduiksi. Moni nuorista kokee, että heitä ei ole kuultu lainkaan tai heidän näkemyksiään ei ole huomioitu heitä itseään koskevissa asioissa. Tämä kokemus kuulluksi tulemisen puutteesta on otettava vakavasti, sillä jokaisen lapsen toiveet, tarpeet ja unelmat ovat arvokkaita. Jokainen lapsi ansaitsee tulla nähdyksi ja kuulluksi. Viestimme kaikille lastensuojelussa oleville lapsille pitäisi olla: sinä olet arvokas juuri sellaisena kuin olet.

Arvoisa puhemies! Yhtenä syynä lastensuojelun heikkoon nykytilaan on lastensuojelulakimme, jota on parsittu kasaan ja muuteltu jo lähes 30 kertaa. Tämä on tehnyt lastensuojelulaista repaleisen kokonaisuuden, jota jopa asiantuntijoiden on vaikea tulkita. Onkin selvää, että nykylaki ei edistä lapsen oikeuksia riittäväällä tavalla. Lapsiasiainvaltuutetun kertomus ehdottaa tilanteen korjaamiseksi lastensuojelulain kokonaisuudistusta, joka selkeyttäisi ja yhdenmukaistaisi lastensuojelua. Kannatan tätä ehdotusta lämpimästi ja ehdotan, että seuraavan hallituskauden yhdeksi tavoitteeksi asetetaan lastensuojelulain kokonaisuudistus, jossa lapsen edun ensisijaisuus asetetaan koko uudistustyön lähtöperiaatteeksi. Kansallinen lapsistrategia meillä on jo sen työn tueksi olemassa.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Kinnunen, Mikko, olkaa hyvä.

16.53 Mikko Kinnunen kesk: Arvoisa herra puhemies! Suomi tunnetaan maailmalla yhtenä onnellisimmista maista. Nyt meidän on aika rakentaa Suomesta maailman lapsi- ja perheystävällisin maa. Tehtävä ei ole helppo, mutta se on täysin mahdollinen. Lapset ja nuoret tekevät tulevaisuuden.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 10/2022 vp

Lapsiasiavaltuutetun kertomus on katsaus lasten asemaan ja heidän oikeuksiensa toteutumiseen Suomessa viime vuosina. Kertomus auttaa eduskuntaa huomioimaan lapsen oikeudet päätöksenteossa, jotta voimme edistää täällä hyvää lapsi-, nuoriso- ja perhepolitiikkaa, joka perustuu lapsen oikeuksiin.

Kertomus sisältää kolme tärkeää ehdotusta:

Ensimmäisen mukaan lapsen edun ensisijaisuus tulee tulevaisuudessa sisällyttää perustuslain perusoikeussäännöksiin.

Toiseksi ehdotetaan, että pitää käynnistää lastensuojelun kokonaisuudistus. Se on tarpeen.

Kolmannen ehdotuksen mukaan koulutuspolitiikan resurssit tulee turvata jatkossa yli hallituskausien sitoutumalla muiden Pohjoismaiden rahoitusta vastaavaan ja selkeästi määriteltyn rahoitustasoon. Kannatan lämpimästi Pohjoismaista yhteistyötä ja toisilta oppimista lasten oikeuksien edistämiseksi.

Arvoisa puhemies! Kertomuksessa tuodaan esiin, että lasten huomioiminen päätöksenteossa ei ole saanut ansaitsemaansa arvoa. Meitä on vaivannut ilmapiiri, jossa lapsen saaminen on saatettu nähdä enemmän taakkana kuin lahjana. Kuten professori Heikki Hiilamo kirjoittaa, lasten leimaaminen ympäristöongelmaksi ja lasten synnyttämisen luonnehtiminen vastuuttomaksi päästöjä kasvattavaksi teoksi synnyttivät kielteistä puhetta lapsista.

Tarvitsemme maahamme lapsimyönteistä henkeä ja viestejä siitä, että lapsiperheitä halutaan auttaa ja tukea. Tällä kaudella on tehty toki jo paljon hyviä päätöksiä lapsiperheiden hyväksi lasten etua ajatellen. Yksinhuoltajaperheiden ja monilapsisten perheiden lapsilisiä on nostettu. Perhevapaaudistus saatiin lopulta maaliin. Uudistuksen tavoitteena oli edistää lapsen oikeutta molempiin vanhempiinsa ja lisätä lasten ja perheiden hyvinvointia.

Arvoisa puhemies! On hienoa, että syntyvyys on lähtenyt hienoiseen nousuun, vaikka edelleen olemme selkeästi alemmalla tasolla kuin vuosikymmen sitten. Näkymä on kuitenkin jo rohkaiseva. Olemme ottaneet askelia oikeaan suuntaan. Väestöliiton selvityksen mukaan tulevaisuuden epävarmuuden pelko on merkittävin syy syntyvyyden alhaisuuteen. Kun kirjoitin vuonna 1986 ylioppilaaksi, silloin 90 prosenttia nuorista suhtautui tulevaisuuteen optimistisesti. Nyt määrä on alle 70 prosenttia. Kaikkein pessimistisimpiä ovat 26–35-vuotiaat nuoret aikuiset. Luodaan synkistelyn sijaan maahamme luottamuksen ilmapiiriä, jossa nuoret aikuiset uskaltavat sitoutua, perustaa perheen ja saada lapsia. Onnellisuus, sosiaalinen luottamus ja tuki lasten hoivassa tukevat syntyvyyden toipumista alhaisen syntyvyyden maissa, Väestöliiton työelämäprofessori Anna Rotkirch on korostanut.

Arvoisa puhemies! Lastensuojelun tilanteet vaihtelevat eri puolilla Suomea. Lastensuojelun piirissä olevien lasten määrä on kasvanut. Esitys kokonaisuudistuksesta on järkevä. Kertomuksessa tuodaan esille, että lakia on muutettu moneen kertaan. Lopputulema on nykyisellään vaikeaselkoinen ja vaikeasti noudatettava. Sinänsä on hyvä, että ongelmien tullessa hakeudutaan lastensuojelun piiriin — lastensuojelu on tarkoitettu lasten hyväksi.

Oleellista on keskittyä siihen, miten voisimme ennalta ehkäistä ongelmien syntymistä, auttaa riittävän varhain. Joka seitsemäs lapsi elää köyhyydessä. Perheiden pitkittyneet talousvaikeudet heijastuvat väistämättä lasten hyvinvointiin. Meidän tulee määrätietoisesti poistaa lapsiperheköyhyys maastamme.

Keskusta on aina halunnut edistää avun tarjoamista lapsiperheille matalalla kynnyksellä. Pieni kotiin tuotu apu voi ehkäistä isoja ongelmia. Tarvitsemme joka kuntaan perhekes-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 10/2022 vp

kuksen, jonka monialaiset työntekijät tukevat lapsia, nuoria, perheitä ja vanhemmuutta yksissä tuumin.

Arvoisa puhemies! Suomi on kansainvälisesti vertailtuna tasa-arvoinen maa, mutta lasten lähtökohdat ovat meilläkin valitettavasti monin paikoin epätasa-arvoiset. Korona-aika on pahentanut tilannetta. Perheissä, joissa toimeentulo ja muu elämä on ollut turvallista, on edelleen mennyt hyvin. Kaikki eivät ole olleet yhtä onnekkaita. Lisäksi etäkoulu on vaikeuttanut monen oppimista. Suomessa ei ole kohdennettu lapsiperheille erityisiä avustuksia korona-aikana, toisin kuin monissa muissa maissa.

Tasa-arvon tärkeimpiä toteuttajia on koulu. Kertomuksessa kiitellään oppivelvollisuuden laajentamista ja toisen asteen muuttumista kokonaan maksuttomaksi. Toisen asteen koulutuksen muuttuminen maksuttomaksi on ollut suuri tuki perheille ja jokaisen lapsen etu, kun kaikki halutaan pitää mukana.

Arvoisa puhemies! Lasten vuoksi kannattaa avata ovi huomiseen. Rakennetaan selkeää näkymää ja luottamusta siihen, että Suomi on hyvä maa saada lapsia ja kasvattaa heitä.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Totean tiedoksi, että nyt mahtuu kaksi seitsemän minuutin puheenvuoroa, eli on 14 minuuttia aikaa tätä asiaa nyt tässä vaiheessa käsitellä. — Edustaja Mattila, olkaa hyvä.

17.01 Hanna-Leena Mattila kesk: Arvoisa puhemies! Haluan kiittää lapsiasiavaltuutettua tästä kertomuksesta. Minusta on hienoa elää tätä aikaa, jossa meillä on lapsiasiavaltuutettu ja jossa on tunnustettuna niin kansainvälisellä tasolla YK:n lapsen oikeuksien sopimuksessa kuin kansallisella tasolla täällä Suomessa, että lapsella on oikeus ilmaista näkemyksensä häntä koskevissa asioissa. Ei tarvitse mennä kovin kauas meidän omassa kansallisessa historiassa, kun lapsia ei kuunneltu, ei lakisääteisesti häntä koskevissa asioissa eikä muutenkaan. Myös oma kokemukseni on, että lapsi pystyy kyllä osallistumaan keskusteluun, kun se pidetään hänen ikänsä ja kehityksensä mukaisella tasolla.

Koin ilahduttavana lapsiasiavaltuutetun kertomuksessa erityisesti sen osion, jossa esiteltiin Nuoret neuvonantajat -toimintamallia. Lapset ovat oman elinpiirinsä ja omien elinolojensa parhaita asiantuntijoita, joten heiltä saatava tieto on aidosti arvokasta ja minusta myös mielenkiintoista. Se, että kysytään jostakin asiasta lapselta, ei tietenkään tarkoita sitä, että vastuu asiasta siirtyy lapselle. Näissä tapaamisissa tuotettua tietoa on mahdollista hyödyntää tieteellisiin tutkimuksiin sekä valtionhallinnon ja päätöksenteon tarpeisiin. Tapaamisille tuntuu olevan kovastikin aihetta jatkossakin, sillä lapset ovat niissä kertoneet, että ovat kokeneet aikuisten ymmärtäneen joskus heidän tuntemuksensa ja ajatuksensa jopa virheellisesti tietyissä tilanteissa. Nyt kun pandemia-aika on tuonut lisärasitteet lasten ja nuorten elämään, olisi todella tärkeää kuulla lasten omia käsityksiä, miten korona on vaikuttanut heidän maailmankuvaansa.

Koin myös suurta myötätuntoa ja ymmärrystä lasten ja nuorten turhautumiselle siitä, ettei heidän huoltansa ilmastonmuutoksesta ja sen vaikutuksesta heidän tulevaisuuteensa ole otettu aikuisten keskuudessa tarpeeksi tosissaan. Tässä asiassa meillä aikuisilla on kyllä parantamisen varaa niin tunnetasolla kuin viestinnällisestikin.

Haluan lausua kiitokset lapsiasiavaltuutetulle, että hän pitää sinnikkäästi ja asiallisesti esillä lapsiasiaa ja jaksaa muistuttaa lasten oikeuksista ja lasten huomioimisesta lainsäädäntötyössä. Kertaus on opintojen äiti, joten eiköhän tämä lapsinäkökulmakin sujahda josakin vaiheessa osaksi tavanomaista toimintatapaa. Uskon, että tavoitteensa mukaisesti

Pöytäkirjan asiakohta PTK 10/2022 vp

lapsiasiainvaltuutetun kertomus auttaa meitä kansanedustajia huomioimaan lapsen oikeudet päätöksenteossa.

Arvoisa puhemies! Tähän lopuksi vielä esitän kannustuksen sanan uusille aluevaltuutetuille. Nyt kun uudet hyvinvointialueet aloittavat työskentelynsä, olisi hyvä sisällyttää alueen strategioihin automaattisesti lapsivaikutusten arviointi kaikessa päätöksenteossa. Toivottavasti uudet aluevaltuutetut, joita meidän kansanedustajien joukossa on useita, pitävät tätä asiaa tärkeänä.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Keto-Huovinen, olkaa hyvä.

17.04 Pihla Keto-Huovinen kok: Arvoisa puhemies! Lapsiasiainvaltuutettu Pekkarinen ansaitsee lämpimät kiitokset erinomaisesta kertomuksesta, jonka toivottavasti kaikki kansanedustajat ja muutkin päättäjät lukevat tarkasti.

Esipuheen alkusitaatissa kuusivuotias vastaaja toteaa, että kysymys lapsen hyvästä elämästä on vaikea. Siitä huolimatta lapsi esittää siinä useita asioita, joiden avulla elämästä voi tulla parempaa. Ne olivat asioita, joiden tulisi kuulua jokaisen lapsen elämään. Kuusivuotiailta lapsilta saadut vastaukset olivat koti, perhe, rakkaus, huolenpito, lepo, leikki ja ruoka. Tosiasiassa lapset nimesivät hyvän elämän tekijöiksi lapsen oikeuksien sopimukseen kirjattuja oikeuksia, jotka valtion tulee turvata jokaiselle lapselle.

Arvoisa puhemies! Alkusitaatista lähtien lapsiasiainvaltuutettu nostaa kertomuksessaan esille lasten ja nuorten kuulemisen ja osallistamisen tärkeyden, jotta päätöksenteossa voitaisiin onnistua parhaalla mahdollisella tavalla. Tämän asian tärkeyttä ei voi liikaa korostaa. Sain eilen kunnian osallistua Osallisuuden aika ry:n järjestämään keskusteluun Yhteiskunta NYT — lastensuojelunuorten silmin. Tuon keskustelun aikana monessa kohtaa mietin, että näitä upeita nuoria kuuntelemalla voisimme saada monta avainta ongelmien ratkomiseksi. Se ei kuitenkaan riitä, että lapsia ja nuoria kuullaan, vaan heidän viestinsä on otettava vakavasti ja heidän näkemyksiään todella hyödynnettävä päätöksenteossa, ei vain lasten arkeen välittömästi vaikuttavissa asioissa, vaan myös laajoissa yhteiskunnallisissa kysymyksissä. Lukuisissa tapaamisissa lasten ja nuorten kanssa olen huomannut, että demokraattinen vaikuttaminen on lapsille ja nuorille tärkeää, joten ei hukata tätä voimavaraa, vaan osallistetaan heidät päätöksentekoon aidosti.

Arvoisa puhemies! Jo aiemmassa lapsiasiainvaltuutetun kertomuksessa 2018 nostettiin esille lastensuojelun ahdinko. Myös tällä eduskuntakaudella olemme saaneet useampaan otteeseen lukea mediasta tästä samasta asiasta, ja nyt se käy ilmi käsissämme olevasta lapsiasiainvaltuutetun kertomuksesta. Siinä todetaan lastensuojelun olleen 90-luvulta asti kriisiytyneessä tilassa — siis 32 vuoden ajan. Tilanne aiheuttaa inhimillistä kärsimystä niin lapsille kuin heidän läheisilleen, ja lopulta se tulee myös yhteiskunnalle taloudellisesti kalliiksi.

Lapsipolitiikan ytimessä on lasten hyvinvointi, ja siinä suurimmat edistysaskeleet saadaan aikaan kiinnittämällä huomiota juuri niihin lapsiin, joiden tilanne on haavoittuvaisin. Täten kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten osuutta on pidettävä käypänä mittarina lasten ja nuorten vakavalle hyvinvointivajeelle. Professori Heikki Hiilamo kirjoittaakin kertomuksessa, että Suomesta on vaikea löytää yhtään pahoinvointia kuvaavaa indikaattoria, joka olisi kohonnut yhtä johdonmukaisesti ja yhtä kauan. Tämän tulisi pysäyttää meistä ihan jokaisen. Sijaishuollon piirissä olevien lasten määrä on noussut trendinomaisesti jo 30

Pöytäkirjan asiakohta PTK 10/2022 vp

vuoden ajan. Vuonna 90 sijoitettuna oli noin 6 000 lasta, ja vuonna 2020 heitä oli jo 16 500. Erityisesti teini-ikäisten huostaanotot ovat lisääntyneet voimakkaasti. Lasten ja nuorten pahoinvoinnin kasvaessa mielenterveyden ja päihdehuollon palvelujen kysyntä on samalla lisääntynyt. Toivonkin, että tästä salista löytyisi tahtoa yhdessä parantaa mielen-terveys- ja päihdepalveluihin pääsyä toteuttamalla valtakunnallinen terapia- ja päihdehoi-
totakuu.

Lukuisat tutkimukset ovat osoittaneet, että lasten ja nuorten pahoinvointi paikallistuu juuri sijoitettuihin lapsiin, joilla monet ongelmat seuraavat liian usein pitkälle aikuisuuteen. Toisin sanoen sijaishuolto ei ole onnistunut turvaamaan sillä tavoin turvallisia kasvuolosuhteita, että heidän myöhemmän elämänsä riskit onnistuttaisiin välttämään. Paras tapa turvata lasten hyvinvointia olisi pyrkiä ehkäisemään ennalta nimenomaan sijaishuollon tarve.

Arvoisa puhemies! Lapsiasiainvaltuutettu on kertomuksessaan nostanut esiin tarpeen lastensuojelulain kokonaisuudistukselle. Se ei yksin ratkaise lastensuojelun ongelmia, mutta se selkiyttäisi kymmeniä kertoja pirstaleisesti muutettua lakia, jonka noudattaminen ja ymmärtäminen on asiantuntijoillekin vaikeaa. Laki tulee myös yhteensovittaa sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen kanssa, ja siinä tulee kiinnittää huomiota etenkin mielen-terveyden ja päihdepalveluiden saatavuuteen.

Arvoisa puhemies! Lapsiasiainvaltuutettu on kertomuksessaan käynyt läpi seurantajakso-lla käsittelyssä olleita lainsäädäntöhankkeita, joista haluan nostaa tähän loppuun vielä yhden. En nimittäin tiedä tärkeämpää asiaa kuin lastemme turvallisuus, ja se tulee taata myös lainsäädännössämme.

Laajensimme viime syksynä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan tarkistamisen koskemaan myös lyhytaikaisia, enintään kolme kuukautta kestäviä työsuhteita, mikä muutos oli hyvä asia. Kokoomuksen ja kristillisdemokraattien lakivaliokuntaryhmien yhteises-sä eriävässä mielipiteessä katsoimme kuitenkin asiantuntijoita, muun muassa lapsiasiain-
valtuutettua, kuultuamme, ettei hallituksen esittämät keinot olleet riittäviä lasten henkilö-kohtaisen turvallisuuden ja koskemattomuuden suojaamiseksi. Valittu lainsäädäntöratkai-su, jossa työnantajille ja muille rikostaustan selvittämisvelvollisille tahoille annetaan mah-dollisuus mutta ei velvollisuutta pyytää rikosrekisteriote nähtäväksi, heikentää lain tavoit-teisiin pääsemistä. Siksi olisikin tärkeää, että valtioneuvosto ryhtyisi eduskunnan hyväksy-mään lakimuutokseen sisältyvän lausuman mukaisesti pikaisesti selvittämään ja arvioi-maan kokonaisvaltaisesti lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämiseen liitty-vää lainsäädäntöä ja sen uudistamistarpeita. Toivottavasti tähän asiaan on jo tartuttu. —
Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Nyt meillä on muutama minuut-ti vielä aikaa tätä asiaa käsitellä sen etukäteen ilmoitetun ajan puitteissa. Edustaja Kopo-nen Ari poissa. Edustaja Aittakumpu poissa. — Edustaja Malm, olkaa hyvä.

17.11 Niina Malm sd: Arvoisa puhemies! Jaan lapsiasiainvaltuutetun huolen lasten ja nuorten oikeuksien toteutumisesta Suomessa. Meillä on moni asia hyvin, mutta yksikin riittävää tukea vaille jäävä lapsi tai nuori on liikaa. Opiskelijakohtaiset koulutusmenot las-kivat vuosina 2012—2018 Suomen lisäksi ainoastaan Venäjällä, Kreikassa ja Sloveniassa. On sanomattakin selvää, että nämä koulutusleikkaukset olivat virhe. Tästä kertoo myös

Pöytäkirjan asiakohta PTK 10/2022 vp

nuorten hätä muun muassa siitä, että he kertovat olleensa ammattikoulussa lakossa, koska opetuksen taso on niin huonoa.

Nykyinen hallitus on muuttanut suuntaa panostamalla koulutukseen kaikilla asteilla. Erityisesti ammatillisen koulutuksen rahoitusta on kasvatettu ja opettajamääriä lisätty. Hallitus saa lapsiasiavaltuutetulta aiheellisesti kiitokset esimerkiksi kaksivuotisen esikoulun kokeilusta ja oppivelvollisuuden laajentamisesta. Valtuutetun mukaan oppivelvollisuus uudistus on hyvä ja tarpeellinen uudistus, joka torjuu syrjäytymistä ja lisää yhdenvertaisuutta. ”Oppivelvollisuuden laajentaminen on yksi harvoista koulutuksen reformeista, jonka vaikutuksista on tarjolla kohtuullisen paljon tutkimusnäyttöä. Sen vaikutuksista laadittiin varsin kattava jälkiarvointisuunnitelma jo lainsäädäntövaiheessa.” Me SDP:ssä kannatamme myös lapsiasiavaltuutetun esitystä siitä, että koulutuksen resurssit tulee jatkossa turvata Suomessa yli hallituskausien sitouttamalla ne muiden Pohjoismaiden rahoitusta vastaavaan tasoon.

Arvoisa puhemies! Pandemia on ollut erityisen raskas lapsille ja nuorille. Siinä missä monelle meistä aikuisista kaksi vuotta on ohikiitävä hetki, lapsille ja nuorille se on ikuisuus. Väliin ovat jääneet monet tärkeät ikäpolvikokemukset, ja pahoinvointi on lisääntynyt. Pandemian alussa hallitus joutui tekemään vaikeita päätöksiä ihmisten, myös lasten terveyden sekä terveydenhuollon kantokyvyn suojelemiseksi. Virheitäkin on tehty. Alun kokemuksista oppineena hallitus otti periaatteekseen välttää lapsiin kohdistuvia rajoituksia viimeiseen asti. Lisäksi hallitus huolehtii pandemian jälkihoidosta suuntaamalla rahoitusta lasten ja nuorten hyvinvoinnin tukemiseen ja syntyneiden ongelmien hoitamiseen.

Valitettavasti lasten ja nuorten pahoinvoinnin taustalla ei ole pelkästään pandemia, vaan suunta on ollut jo pidemmän aikaa huolestuttava. Valitettavaa siksi, että nuorten pahoinvointi ei välttämättä helpota pandemian helpottaessa. Siksi tarvitaan tekoja, joihin SDP:n johtama hallitus on valmis. Viimeisimmäksi hallitus suuntasi miljoona euroa korkeakouluopiskelijoiden mielenterveyspalveluiden vahvistamiseen. Pian annetaan seitsemän päivän hoitotakuu, joka koskee myös mielenterveyspalveluita. Toimien vaikuttavuutta on seurattava tarkkaan ja mahdollisiin lisätoimiin on oltava valmiina. Mikä tärkeintä, meidän on kuunneltava lapsia ja nuoria itseään siinä, mitä he tarvitsevat.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Ja nyt tämän asian käsittely ja keskustelu keskeytetään. Asian käsittelyä jatketaan tässä täysistunnossa päiväjärjestyksen muiden asiakohtien tultua käsitellyiksi.

Asian käsittely keskeytettiin kello 17.15.

Asian käsittelyä jatkettiin kello 18.50.

Puhemies Matti Vanhanen: Nyt jatketaan aiemmin tässä täysistunnossa keskeytetyn asiakohdan 8 käsittelyä. — Keskustelu jatkuu. Edustaja Berg poissa, edustaja Antikainen poissa. — Edustaja Autto.

18.50 Heikki Autto kok: Arvoisa puhemies! Tuossa edellä jo ihmisoikeuspoliittisen selonteon yhteydessä virisi keskustelua lasten oikeuksista, ja ei sen tärkeämpää aihetta ole.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 10/2022 vp

Lapset ovat ehdottomasti kansakunnan ja koko ihmiskunnan tulevaisuus. Kun Suomea maailmalta tänne päin katsotaan, niin esimerkiksi YK arvioi, että katsotaan maailman onnellisinta maata, ja tässä mielessä on tietysti valtavan tärkeää, että Suomi todella on lapsi- ja perheystävällinen maa. Se on meille paitsi inhimillisesti ainoa oikea tie niin myös tie menestykseen kansakuntana tulevaisuudessa. Tässä mielessä oli itselläkin kunnia saada olla näin tämän vaikean korona-ajan keskellä tässä parlamentaarisessa työskentelyssä mukana, jonka kautta saatiin Suomelle ensimmäinen lapsistrategia, ja hyvä tietysti niin.

Tämä varsinainen kertomus, lapsiasiainvaltuutetun kertomus, jota nyt käsitellään lähetekeskustelussa, tuo tietysti karujakin asioita esiin siitä, että suomalaisessa yhteiskunnassa asiat eivät kaikilta osin ole niin kuin näissä strategisissa tavoitteissa asetamme. Haluan kuitenkin esimerkiksi lastensuojelun osalta ilmaista kiitokseni, ja varmasti yhteisen kiitoksemme, kaikille niille ihmisille, jotka pyyteettömästi työtä lastensuojelun parissa tekevät. Se on valtavan tärkeää. Mutta on varmasti meidän päätöksentekijöiden vastuulla huolehtia siitä, että heillä on kaikilta osin riittävät resurssit tätä työtä tehdä.

On selvää, niin kuin edellä käydyissä keskusteluissa tai oikeastaan kaikissa tänä iltana tässä salissa käydyissä keskusteluissa on tullut ilmi, että tarvitaan kokonaisvaltaista uudistusta lastensuojeluun. Tarvitaan viranomaisille uudenlaisia toimivaltuuksia myös puuttua, mutta ennen kaikkea varmaan tarvitaan koko suomalaiselle yhteiskunnalle sellaista heräämistä siihen, että meillä on valtavia ongelmia näiden asioiden kanssa ja kohtaamme aivan uudenlaisia haasteita.

Arvoisa puhemies! Tässä puheenvuoron lopuksi vielä ehkä lyhyesti haluan sanoa siitä, että kun peräänkuulutetaan koulutuksen resurssitasoa, niin siinä tietysti maan hallituksella on todella suuri vastuu, että kansantalous kasvaa. Se on kuitenkin sitten keino saada maalista hyvinvointia aikaan, jota voidaan sitten esimerkiksi koulutuksen kautta lasten hyvinvointiin ja sitä kautta tulevaisuuden menestykseksi kanavoida. Myös lasten liikkuminen ja toisaalta lapsille lukeminen ovat niitä perusedellytyksiä, ja toivon, että näihin paitsi yhteiskunta kannustaa niin jokainen meistä sitten vanhempina tai sukulaisina tarttuu niin, että asetamme hyvän esimerkin lapsille ja nuorille.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Mäenpää.

18.53 Juha Mäenpää ps: Arvoisa puhemies! Meillä on käsittelyssä täällä lapsiasiainvaltuutetun kertomus eduskunnalle 2022, ja näin aikaisemmin ammatillisena erityisopettajana toimineena ja tässä viimeisten vuosien yhteydenottojen perusteella haluaisin nostaa täältä keskusteluun yhden asian.

Täällä on paljon tärkeitä asioita opetuksesta ja koulutuksesta, mutta tässä jo aikaisemmin olemme tänään puhuneet ihmisoikeuksista, ja tämän kertomuksen sivulla 13 esipuhe alkaa seuraavasti: ”Mitä lapsi tarvitsee, jotta hänen olisi hyvä olla?” Tähän on vastannut kuusivuotias lapsi seuraavasti: ”Nyt tulikin vaikea. Ainakin koti, ruokaa ja vanhemmat.”

Arvoisa puhemies! Toivottavasti viesti välittyy tätä kautta myös lapsiasiainvaltuutetulle. Hän on täällä nostanut esiin tärkeitä asioita. Ensimmäisenä hän sanoo, että lapsiasiainvaltuutettu katsoo, että lapsen edun ensisijaisuus tulee tulevaisuudessa sisällyttää perustuslain perusoikeussäännöksiin. Toisena asiana lapsiasiainvaltuutettu on nostanut tämän asian, joka on omaa sydäntäni lähellä: lapsiasiainvaltuutettu katsoo, että Suomessa tulee käynnistää lastensuojelulain kokonaisuudistus.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 10/2022 vp

Tämä on mahdottoman tärkeä asia. Tässä talon edessäkin hyvin usein on keskiviikkoi-
sin semmoinen pieni ryhmä lastensuojelun asiakkaiden lähiomaisia — siellä on hyvin
usein yksi mummo, jolla on mukanaan lastenvaunut ja semmoisia kylttejä — ja muistaak-
seni Kadotetut lapset on semmoinen yhdistys, tai sillä nimellä he esiintyvät, joka on pit-
kään vaatinut tällaista nykytilan selvitystä lastensuojelusta.

Olen itse ollut useita kertoja myös kansanedustajaurani aikana tutustumassa tilanteisiin,
joissa on lapsia sijoitettu perheen ulkopuolelle, ja minulla itselläni on kyllä suuri huoli täs-
tä, että mikä tilanne on tällä hetkellä. Ymmärrän hyvin, että joskus sijoittaminen on tar-
peen, ja olen tehnyt itsekin useita lastensuojeluilmoituksia, ja lapsi on sitten sijoitettu hy-
vin usein johonkin laitokseen — he ovat olleet hiukan iäkkäämpiä lapsia. Mutta olen ollut
myös seuraamassa semmoisia keskusteluja, joissa on pieniä lapsia huostaanotettu. Ehkä
siellä perheessä on ollut jonkinlaista tarvetta avulle; hyvin usein on tilanne niin, että perhe
on itse lähtenyt pyytämään apua sosiaaliviranomaisilta tai jostakin, ja valitettavan usein
tämä avunpyyntö on johtanut siihen, että lapsia aletaan sijoittamaan perheen ulkopuolelle,
ja hyvin usein näihin liittyy semmoinen, että perhe saattaa olla sosiaaliselta asemaltaan
semmoinen, että he eivät itse sitten kykene puolustautumaan tätä prosessia kohtaan.

Hyvin usein näillä lapsilla tai jopa näillä lasten vanhemmilla on, näin erityisopettajan
kokemuksella, havaittavissa semmoisia neuropsykiatrisia piirteitä, jotka ovat jo vanhem-
pien osalta jääneet tunnistamatta, ja sitten kun ne periytyvät hyvin usein lapsiin, niin näitä
lapsia saatetaan pitää pikkuisen omituisina, niin kuin käytöksensä perusteella, ja sitten sii-
tä tehdään jonkinlaisia johtopäätöksiä, ja hyvin usein, näin kansanedustajan silmin, näyt-
tää, että se johtopäätös on se, että vanhemmat eivät ole osanneet kasvattaa lasta. Tämä ai-
heuttaa sen, että siitä huolestuu sitten vanhempia tai muita aikuisia, jotka ovat hoitopaikas-
sa tai koulussa tehneet tämän havainnon, ja jos näitä nepsy-lasten ongelmia ei ole tunnis-
tettu, niin nämä kääntyvät sitten ikään kuin vanhempien syyksi, eli että vanhemmat eivät
osaa kasvattaa, ja sitten tällainen huostaanotto-prosessi lähtee käyntiin.

Sydämeistäni toivon, että tämä asia otetaan jo tällä hallituskaudella käsittelyyn ja teh-
dään tämmöinen lastensuojelun tarvekartoitus.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Mäkinen poissa, edustaja Kaunisto poissa. — Edus-
taja al-Tae.

19.00 Hussein al-Tae sd: Arvoisa puhemies! Täällä on käsittelyssä lapsiasiainvaltuute-
tun kertomus kuluvalle vuodelle, ja täällä ovat kollegat käyttäneet paljon hyviä puheenvuo-
roja liittyen lastensuojelun asemaan ja tilanteeseen.

Ennen kuin lähdän puhumaan siitä, mitä minun mielestäni pitää korjata, on kuitenkin
ensi alkuun otettava huomioon kaksi seikkaa:

Kun koronaepidemian yhdessä vaiheessa halusimme laittaa lapset jälleen etäopetuk-
seen, hyvin moni opettaja ja ammattilainen oli sitä mieltä, että sitä ei kannata tehdä, ja
myöskin lastensuojeluviranomaiset olivat sitä mieltä, että sitä ei välttämättä kannata tehdä,
koska me emme sitten tiedä, mitä näille lapsille tapahtuu kotona. Tiedämme myös, että
koulusuhteen katkeaminen voi myöskin olla näiden lasten kohdalla erittäin vaarallista ja
jopa hengenvaarallista. Tiedämme myös, että maanantaisin koulussa kuluu kouluruokaa
noin 20—30 prosenttia enemmän kuin muina viikonpäivinä, joten viikonloppuna lapsilla
on nälkä ja he tulevat maanantaisin kouluun syömään vähän paremmin.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 10/2022 vp

Eli meillä on lapsiin liittyviä ihan selkeitä haasteita tässä maailman onnellisimmassa maassa, ja ne täytyy huomioida ja nähdä kokonaisuutena, ja ennalta estävään toimintaan on panostettava.

Niihin haasteisiin on liittynyt valitettavasti edellisten hallituskausien muun muassa koulutusleikkaukset, jotka ovat johtaneet erityisesti ammattikouluissa siihen, että opetus on ollut niin harmillisen luokatonta. Ei ole ollut tarpeeksi opettajia, ei ole ollut välineitä, ei ole ollut materiaaleja. Se on johtanut siihen, että moni nuori, murrosikäinen nuori, ei ole kokenut koulua omaksi paikakseen ja on syrjäytynyt. Lastensuojelussahan esimerkiksi sijaishuollossa suurin osa lapsista on murrosikäisiä.

Ja sitten mennään nykytilanteeseen tämän lastensuojelun sijaishuollon näkökulmasta, joka on noussut usealla kollegalla näissä puheenvuoroissa.

On erittäin valitettavaa, että lastensuojelun sijaishuolto on kokonaisuus, josta me emme tiedä tarpeeksi. Lapsiasiavaltuutettu kertoo kertomuksessaan, että meillä ei ole tarpeeksi tutkimustietoa. Ei ole oikeastaan kunnollisia tietoja tuloksista, mitä siellä sijaishuollossa tapahtuu, ja näyttää myöskin siltä, vaikuttaa myöskin siltä, että lapset vieraantuvat kodistaan. Lapset kaipaavat takaisin kotiin. Se sijaishuollon paikka ei ole paras mahdollinen paikka kaikille lapsille, ja tämä on suuri ongelma, josta me tiedämme valitettavan vähän.

Sijaishuolto myös maksaa. Se maksaa yhtä paljon kuin syöpähoito — noin 1,2 miljardia euroa vuodessa — ja jatkuvasti ovat kulut kasvaneet.

Kerron eräästä tapauksesta, joka minulle on erittäin harmillinen. Olen sitä seurannut nyt jonkin aikaa, ja on muita vastaavia tapauksia. Lapsi on otettu sijaishuoltoon, koska on pelätty vanhempien väkivallan uhkaa. Ei koskaan ole todistettu, että sellaista uhkaa todellisuudessa on — ei ole ollut mustelmia eikä mitakaan jälkiä — mutta on pelätty, ja lapsi on otettu varhaisessa vaiheessa sijaishuoltoon. Tämä on nyt sitten viisi vuotta myöhemmin johtanut siihen, että tätä lasta on käytetty hyväksi sijaishuoltokodissa, häntä on useasti pahoinpidelty, hän on jäänyt jopa auton alle. Tämä lapsi on pakkopaidassa aina silloin tällöin. On monia muitakin tapauksia, joissa sijaishuollossa oleva lapsi kärsii mielenterveysongelmista ja muista ongelmista — paljon suuremmista ongelmista kuin niistä, jos hän olisi jäänyt kotiin.

On myös tapauksia, joissa sijaishuollosta vastaavat henkilöt sosiaalitoimessa ovat väsyneitä. He ovat sairaslomalla, työntekijät vaihtuvat, jolloin näiden asioiden eli esimerkiksi lastenhuoltoon liittyvän purun aikaansaaminen kestää niin kauan, että lapsi todella vieraantuu kodistaan, kärsii suuremmista mielenterveysongelmista ja on jatkuvan lääkinnän alaisena. Ja tässä kohdassa, kun päivät kuluvat, jokainen päivä näillä vanhemmillä, näillä perheillä, saada lapsensa takaisin mitataan koiran vuosissa. Yksi päivä, mikä siellä lastensuojelussa huostaanotossa menee, se on yksi päivä siellä, mutta todellisuudessa näiden perheiden kohdalla se on vuosia. Se on harmaannuttavaa, sairastuttavaa aikaa, jolloin ihmiset ovat todella huolissaan.

Me tarvitsemme enemmän tietoa siitä, mitä lasten sijaishuollossa tapahtuu. Meidän on pakko tietää, mitkä ne tulokset ovat todellisuudessa — ovatko ne tulokset tarpeeksi hyviä, että tämä toiminta voi jatkua sellaisenaan. Ja on selvää, että tämä toiminta ei voi jatkua sellaisenaan. Se on kallista, tehotonta, ja itse asiassa toimii itse tarkoitusta vastaan.

Tämän nykyhallituksen kanta on, ja niin on myös lapsiasiavaltuutetun, että nykyinen lastensuojelulaki katsottaisiin uusiksi. Siihen on tehty noin 30 korjausta viime vuosien aikana, ja on huomattu, että tämä tilkkutäkkimäinen kokonaisuus ei enää kelpaa nykyajan

Pöytäkirjan asiakohta PTK 10/2022 vp

Suomeen eikä maailman onnellisimpaan maahan. Siihen on nyt saatava pikaisesti muutosta.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Kemppi.

19.06 Hilikka Kemppi kesk: Kiitoksia, arvoisa puhemies! Olen varsin otettu, että lapsiasiainvaltuutetun kertomus on herättänyt tänään näin runsasta keskustelua. Se on hieno asia, koska vaikka lapsen oikeudet varmasti mielletään yhdessä jaetuksi tärkeäksi arvoksi, niin siitä huolimatta me konkretisoimme niitä käytännön puheisiin ja lauseisiin ja tekoihin aivan liian vähän tässäkin talossa.

Tämä lapsiasiainvaltuutetun kertomus on varsin ansiokas, ja ehkä syy on juuri siinä, että siinä on kyetty konkretisoimaan kolmen kärkeen nämä tavoitteet ja muutostarpeet. Näitä tarpeita on varmasti paljon enemmänkin, aivan kuten lapsiasiainvaltuutettu Pekkarinen kuvaa puheissaan, mutta on hyvä, että löydetään konkreettisia yhteisiä avauksia asioiden edistämiseksi. Käyn näitä läpi nyt yksi kerrallaan muutaman ajatuksen voimin.

Ensinnäkin lapsiasiainvaltuutettu kuvaa mielestäni hyvin sen, että neljän vuoden tarkastelujaksolla, jota hän on tässä käyttänyt, on ollut monenlaisia isoja trendejä, jotka ovat muuttaneet ja vaikuttaneet lapsen oikeuksiin, ja näistä ei yhtään vähäisimpinä korona, ilmastonmuutos ja tämä syntyvyyden lasku, joka tietenkin vaikuttaa esimerkiksi palveluiden saamiseen aivan keskeisessä osin, mitä tulee lasten esimerkiksi koulukyyteihin käyttämiin matka-aikoihin.

Ensimmäiseksi lapsiasiainvaltuutettu nostaa tämän lapsen oikeuksien saamisen perustuslakiin. Se ei ole ikinä tietenkään pieni tavoite, kun kansanedustajina puhumme perustuslain muuttamisesta. Se on varsin massiivinen tavoite, ja kaikki me tiedämme sen merkittävät riskit ja onnen mahdollisuudet, mutta samaan aikaan ajattelen, että se on kyllä tavoittelemisen arvoinen muutos. Lapsen oikeudet nimittäin on ainoa ihmisoikeussopimus, jossa on mainittu lapsen edun ensisijaisuus, ja ajattelen, että kun yksi ryhmä on tällä tavalla asetettu muiden ihmisryhmien edelle nimenomaan sillä perusteella, että he eivät voi itse valvoa omia oikeuksiaan, niin sen tulisi näkyä myös suomalaisessa perustuslaissa, ja olen siitä iloinen, että lapsiasiainvaltuutettu on nostanut sen tähän merkittävässä määrin. Missä tämä näkyy? Tämä tietenkin näkyy esimerkiksi kuulemisessa ja lasten ja nuorten osallistamisessa. Me usein teemme sitä, mutta rakenteet vielä uupuvat. Ja niin pitkään, kun rakenteet uupuvat ja velvoite rakenteisiin uupuu, niin pitkään emme voi puhua vielä täysin toteuttavamme tätä lasten oikeuksien sopimuksen henkeä.

No, sitten tämä toinen tavoite, lastensuojelun resurssit ja niiden kokonaisuudistuksen tarve lastensuojelun puolella. Ajattelen, että tämä on valtavan tärkeä aihe, enkä usko, että yksikään kansanedustaja tässä talossa on eri mieltä kanssani. Kuitenkin haluan nostaa sen, että tälläkin kaudella on tehty merkittäviä parannuksia lastensuojelun tilanteeseen. Ensimmäinen eduskunnassa käsittelemäni laki oli lastensuojelun jälkihoidon pidentäminen 25 vuoteen, ja nyt aivan vastikään olemme parantaneet tätä mitoitusta niin, että yhden lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä saisi olla enintään tämä 35 lasta vuonna 2022 eli tänä vuonna ja sitten enintään 30 lasta vuodesta 2024 eteenpäin, eli olemme rajanneet sitä lasten määrää per aikuinen. Tämä on tietenkin se tavoite, mikä on noussut esimerkiksi nuorten kyselyissä päällimmäiseksi. Kun heiltä kysytään, millaista tukea he tarvitsevat, niin he tarvitsevat aikuisen, joka on läsnä, ja tässä haetaan takaa sitä, että aikuinen aidosti olisi läsnä.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 10/2022 vp

On varmasti juuri näin, että tällä tilkkutäkillä emme vielä pääse maaliin ja se tilkkutäkki ei vielä auta aukottomasti kaikkia lastensuojelun asiakkaita, ja tämä tietenkin näkyy näissä tilastoissa ja tutkimuksissa. Toisaalta myös esimerkiksi kiusaamiseen ja sitten laajemmin syrjäytymisen ilmiöihin puuttumalla pystymme myös osaltamme tukemaan niitä puutteita, mitä meillä lastensuojelulain kohdalla on.

Jatkan sitten seuraavassa puheenvuorossa. — Kiitos.

Puhemies Matti Vanhanen: Tai edustaja saa tulla jatkamaan täältä puhujapöntöstä. [Puhuja siirtyy puhujakorokkeelle]

Kiitoksia, arvoisa puhemies! Jatkan täältä pöntöstä, kun asiaa lasten oikeuksista aina riittää.

Sitten ehkä tähän lastensuojeluasiaan vielä haluaisin sanoa sen, että kaiken kaikkiaan tämä systeeminen lastensuojelu on mielestäni sellainen tavoite, jota kohti meidän pitäisi mennä. Sitä me emme yksin saa aikaan lainsäädäntöuudistuksilla, vaan se vaatii erityisesti siellä tämän hetken sote-alueilla, eli näillä hyvinvointialueilla, sekä kunnissa merkittävää toimintakulttuurin muutosta. Tämä tietenkin linkittyy tähän isompaan tavoitteeseen lasten oikeuksista ja esimerkiksi lapsivaikutusten arvioinnista, lapsibudjetoinnista ja kokonaisvaltaisesta lasten palvelujärjestelmän kehittämisestä niin, ettei siellä olisi aukkoja ja että meidän lapsiamme kohdattaisiin yksi kerrallaan heidän tarpeensa edellä.

Ajattelen, että tämä kolmas tavoite, minkä lapsiasiainvaltuutettu on nostanut, tämä koulupuolen resurssien saaminen tähän päivään, on myös tavoite, joka meidän tulee yhdessä valita parlamentaarisesti kehittämisen kohteeksi. On nimittäin niin, että kun tuolla sivistysvaliokunnassa istun ja kollegat täällä salissa myöskin, niin kouluaste kerrallaan me oikeastaan toteamme ja olemme todenneet meidän sivistysvaliokunnan lausunnoissa, että puuttuu 100 miljoonaa ja puuttuu 50 miljoonaa ja taas puuttuu 100 miljoonaa ja näin potti kohoaa melko korkeaksi, miljarditason tarpeeksi. Tämä koulujärjestelmän riittävä perusrahoitus on varmasti yksi keskeisimmistä paikoista sen turvaamiseksi, että kukaan ei tipu pois kelkasta ja että tämä tuki on aukotonta myös heille, jotka eivät pysty esimerkiksi itsenäisesti opiskelemaan vaan tarvitsevat tukea siinä opintojen rinnalla.

Tätä myöten voin kyllä yhtyä tähän lapsiasiainvaltuutetun toiveeseen koulujärjestelmän riittävästä resursoinnista ja ehkä erityisesti näiden resurssien aukkokohtien kartoittamisesta. Tämä on kuitenkin mittaluokaltaan niin valtavan iso kokonaisuus, vieläpä yhdistettynä tähän parlamentaariseen sopuun tki-tavoitteiden nostamisesta 4 prosenttiin, että ajattelen, että tämä sivistyksen uusi arvonnousu edellyttää parlamentaarista sopua ja se tulee voimakkaasti ajaa seuraavaan hallitusohjelmaan, jotta me saamme tästä kokonaisuudesta selkeästi lapsia tukevan. — Kiitos, puhemies.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Hopsu.

19.14 Inka Hopsu vihr: Arvoisa puhemies! Tullaan tänne puhujakorokkeelle, jotta ei tule niin hoppu. — Tämän puheenvuoron olisi yhtä hyvin voinut käyttää myös edellisessä, ihmisoikeusselontekoa koskeneessa keskustelussa, jossa nousi esiin hienosti paljon myös lähinnä lasten oikeuksien toteutumiseen liittyviä huolia.

Kiitokset lapsiasiainvaltuutetulle tärkeästä kertomuksesta ja sen nostoista. Lasten aseman tarkastelu ja oikeuksien toteutumisen tarkastelu etenkin korona-ajan mellastuksessa

Pöytäkirjan asiakohta PTK 10/2022 vp

ovat tarpeen. Kertomuksen nostot tulee huomioida tulevassa päätöksenteossa niin tässä talossa, kunnissa kuin hyvinvointialueilla. Tästä on useita hyviä puheenvuoroja käytetty.

Tällä hallituskaudella tehtiin koulutuspoliittinen selonteko, ja on valitettavaa, että koulutuksen resurssin riittävää noususuuntaa ei saatu kirjoitettua sinne. Minun mielestäni on ihan päivänselvää, että ei pelkästään se, että lapset ja nuoret voivat hyvin, vaan myös osaamisen varmistaminen on meille tärkeää. Koska meillä väestö ikääntyy, niin meidän kulut ovat moninkertaistuneet myös sote-puolella, koska hoidot kehittyvät ja on digitalisaatiota ja näin pois päin, mutta sen sijaan koulutuksen panostukset ovat jääneet pienemmiksi. Ja samaan aikaan uusi hallintorakenne haastaa tietysti myös koulutuksen ja lasten hyvinvoinnin tuen palvelut — sen, miten ne pelaavat jatkossa yhteen.

Korona-ajassa valitettava pääsääntö on se, että juuri ne lapset, jotka ovat hauraimmassa ja heikoimmassa asemassa, ovat niitä, jotka ovat tästä ajasta myös eniten kärsineet. Lapset ovat ennen kaikkea riippuvaisia toimivista palveluista, eikä heillä ole samalaisia vaikutusmahdollisuuksia verrattuna aikuisiin. Osallisuus- ja itsemääräämiskysymykset ovat erityisen tärkeitä lasten oikeuksien toteutumisen kannalta. Myös minä haluan kiittää muun muassa Osallisuuden aika -projektia, joka on tuonut erilaisia päätöksentekijöitä ja lapsia ja nuoria keskustelemaan yhdessä. Samoin Unicefin Lapsiystävällinen kunta -hanke on ollut sellainen, joka on saanut useita kuntia ottamaan lasten ja nuorten kuulemisen tosissaan. Myös lapsivaikutusten arvioinnit, lapsibudjetoinnit, tämän tyyppiset ovat edenneet, ja tästä talosta toivottavasti tulee tukea niille myös jatkossa.

Kun lapsen oikeus turvalliseen ympäristöön ja kasvuolosuhteisiin vaarantuu, saatetaan tarvita lastensuojelun apua. Lastensuojelulla on tärkeä rooli lapsen oikeuksien turvaajana ja toteuttajana. Valitettavasti huolestuttava viesti lasten lisääntyneestä oireilusta niin korona-aikana kuin ennen sitä — täällä puhuttiin jo hyvin nepsy-lapsista — on johtanut myös lisääntyneisiin lasten huostaanottoihin ja sijoituksiin kodin ulkopuolelle. Samaa aikaan on esiintynyt koko ajan enemmän viestiä huolesta lastensuojelupalveluiden laadusta. On sanottu myös tässä salissa nyt moneen kertaan, että vallitsee kriisi. Kaikista heikoimpien ihmisryhmien palveluiden osalta on äärimmäisen tärkeää, että laatu varmistetaan ja palveluita valvotaan riittävästi.

Edustaja al-Tae kyseli täällä, onko tutkimusta riittävästi. Minä löysin tästä jo yhden THL:n, Helsingin yliopiston, Itä-Suomen yliopiston ja Oxfordin yliopiston yhteisen selvityksen, jossa on seurattu vuosina 1986—2000 syntyneitä lapsia, yhteensä 890 000:ta lasta. Heistä 30 000 on ollut kodin ulkopuolelle sijoitettuja, ja heidän tilannettaan on vertailtu muun muassa myös heidän sisartensa tilanteeseen, joita ei ollut sijoitettu kodin ulkopuolelle. Tämä tulos on valitettava: Sijoitettujen lasten tilanne oli muuhun aikuisuuden kynnyksellä olevaan väestöön verrattuna keskimääräistä heikompi kaikilla tutkituilla elämänalueilla. Tutkimuksessa tarkasteltiin mielenterveysongelmia, sosiaalista ja taloudellista osattomuutta, väkivallan uhriksi joutumista, rikollisuutta, itsetuhoisuutta sekä kuolleisuutta. Kaikilla näillä hyvinvoinnin ja terveyden mittareilla nämä sijoitetut lapset voivat aikuisuuden kynnyksellä huonommin. Eli jaan kyllä todella huolen meidän lastensuojelun tilanteesta ja myös johtopäätöksen siitä, että kokonaisuudistus on erittäin tarpeellinen.

Huolestuttava viesti on se, että lastensuojelusta tehtyjen kanteluiden määrä on kasvanut ja lasten itse tekemien kanteluiden määrä niin ikään on lisääntynyt. Se on tietysti hyvä, että lapsilla ja nuorilla on uskallusta ja osaamista käyttää tätä mahdollisuutta. Tähän kehitykseen on varmasti vaikuttanut se, että eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia on kannustanut lapsia ja nuoria tekemään näitä kanteluita ja pyrkinyt helpottamaan kanteluiden tekemistä.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 10/2022 vp

YK:n lapsen oikeuksien sopimus ja kansalliset lainsäädännöt antavat selkänojan sille, että lapsella on oikeus ilmaista näkemyksensä häntä koskevissa asioissa.

Tästäkin aiheesta voisi jatkaa pidempäänkin. — Kiitos.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Asell.

19.19 Marko Asell sd: Arvoisa puhemies! Käsittelyssä on lapsiasiavaltuutetun kertomus. Olemme eläneet hyvin poikkeuksellisessa tilanteessa pari vuotta, ja tässä tilanteessa häviöinä ovat olleet enemmän tai vähemmän kaikki, mutta erityisen huolissamme meidän pitää olla lasten ja nuorten tilanteesta. Lasten ja nuorten arjessa poikkeuksellinen korona-aika merkitsi lukuisia rajoituksia, jotka annettiin linjausten ja suositusten muodossa. Ne vaikuttivat lasten varhaiskasvatukseen, peruskouluun, toisen asteen opintoihin, perheiden talouteen, vanhempien työssäkäyntiin, harrastuksiin osallistumiseen ja sitäkin kautta sosiaalisiin suhteisiin. Varhaiskasvatuksen rajaaminen ja etäopetusjärjestelyt, kokoontumisten välttäminen ja harrastusten ja leikkiapaikkojen sekä yleisten tilojen sulkeminen kohdistuivat kaikki kumuloituvasti lapsiin. Se on totta — mutta kaikki rajoitustoimet pandemian hallinnan takia on kuitenkin tehty välttämättöminä.

On kuitenkin hyvä tiedostaa, että tämän pandemian keskellä — ja toivottavasti tässä kohtaa jo jälkimainingeissa — tämän hallituskauden aikana on tehty paljon hyvää lasten ja nuorten eteen. On tehty päätöksiä, jotka tulevat näkymään positiivisesti lasten ja perheiden arjessa. Aivan ensi tekoinaan hallitus palautti subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden ja pienensi ryhmäkokoja. Tämän lisäksi on tehty muun muassa perhevapaa-uudistus, joka vahvistaa ja tasa-arvoistaa molempien vanhempien oikeutta viettää aikaa lasten kanssa. Lapsivaikutusten arviointia on vahvistettu päätöksenteossa. Koulutuspanostukset ovat merkittävät. Erityisen iloinen olen siitä, että ammatilliseen koulutukseen on saatu lisää opettajia ja rahoitustasoa on kasvatettu koulupolun kaikilla tasoilla. Oppivelvollisuuden laajennus ja maksuton toinen aste on hallituksen tärkeimpiä uudistuksia. Se lisää yhdenvertaisuutta ja torjuu syrjäytymistä ja on myös työllisyystoimi, jonka vaikutukset näkyvät pitkällä aikajänteellä. Suurimpia hyötyjiä oppivelvollisuusiän nostamisesta ovat haavoittuvassa asemassa olevat nuoret, joiden opintojen jatkamiseen tämä uudistus vaikuttaa.

On tehty myös ohjelma kiusaamisen ja yksinäisyyden vähentämiseksi, jonka valmistelussa kuunneltiin myös lapsia. Opintopsykologimitoitus peruskouluun ja toiselle asteelle vahvistaa oppilashuoltoa aiempaa enemmän. Ja vähimmäishenkilöstömitoitus lastensuojeluun on toimi, joka vahvistaa lastensuojelun tilannetta. Se ei kuitenkaan poista sitä tosiasiaa, että lastensuojelun tilanne vaatii varmasti isompaa remonttia, joka tulisi tehdä ja jota tässä lapsiasiavaltuutetun kertomuksessa myös ehdotetaan.

Harrastamisen Suomen malli takaa kaikille lapsille mahdollisuuden harrastukseen koulupäivän yhteydessä. On tärkeätä, että lasten liikuntaan panostetaan nytten kaikissa mahdollisissa paikoissa. Joidenkin arvioiden mukaan kymmenet tuhannet lapset ovat pudonneet pois seuratoiminnasta, ja näin myöskin sitten liikkuminen on loppunut ja ollaan passivoiduttu. Tässä koronasta selviämiseen, ja tästä eteenpäin kun mennään, olisi myöskin syytä miettiä semmoisia keinoja, joilla voidaan saada nämä lapset takaisin seuratoimintaan, ehkä jotain projekteja tukemaan seuroja siinä työssä. Toki kaikki lapset eivät ole seuroissa mukana, mutta tietysti täytyy kehittää myös keinoja ja joitain muita tapoja, joilla taivutetaan ne lapset, jotka eivät ole seuratoiminnassa.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 10/2022 vp

Mutta siis on tehty paljon asioita, jotka ovat jääneet tässä vähän koronan varjoon mutta tulevat vaikuttamaan positiivisesti.

Nämä hallituksen hyvät teot ovat tekoja meidän lastemme parhaaksi, mutta ne eivät kuitenkaan riitä, vaan on tehtävä enemmän ja varsinkin nyt tämän pandemian jälkihoidossa. Lapset ja nuoret ja heidän tilanteensa on priorisoitava ihan kärkiteemaksi. Lasten ja nuorten hyvinvointiin on nyt löydettävä paukkuja erityisesti ja painotetusti seuraavat vuodet. On systemaattisesti käytävä läpi kaikki ne palvelut ja mahdollisuudet, joilla voimme tukea ja turvata lasten ja nuorten arkea ja elämää. Se on lasten oikeus, ja tästä huolehtiminen on meidän velvollisuus. Samalla teemme parempaa tulevaisuutta myös itsellemme, kun ja jos esimerkiksi lastemme tuottamia hyvinvointipalveluita joskus vanhainkodissa tarvitsemme. Lapsissa on tulevaisuus. Tehkäämme kaikkemme paremman tulevaisuuden eteen.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Kilpi poissa. — Edustaja Ollikainen.

19.25 **Mikko Ollikainen r:** Arvoisa puhemies, ärade talman! Det har varit väldigt många och bra talturer här i dag dels kring de mänskliga rättigheterna, där barn också har tangerats, men också barnombudsmannens berättelse som alltså ges vart fjärde år. Det är en jätteviktig påminnelse för oss beslutsfattare att kunna ta del av vad som är bra och vad som kunde utvecklas.

Tämä lapsiasiainvaltuutetun kertomus tulee joka neljäs vuosi, ja näen, että tämä kertomus on todella tärkeä dokumentti meille, niin että me tiedetään ja keskustellaan tässä salissa ainakin nyt — meidän tulisi kyllä keskustella paljon enemmänkin — lapsista ja lasten osallisuudesta ja hyvinvoinnista. Sen takia olen kiitollinen siitä, että näin on tänään täällä tehty.

Tässä on nostettu esille koskien lastensuojelua, että se on ollut kriisissä jo 90-luvulta saakka, ja nyt tässä esityksenä on, että uudistettaisiin täysin tämä lastensuojelulaki, kokonaisuudessaan, ja se on mielestäni hyvä juttu.

Tässä on puhuttu koulutuksesta ja riittävistä resursseista, niin että ollaan Pohjoismaiden tasolla. Toki tällä hallituskaudella ollaan lisätty koulutuksen rahoitusta, mutta kyllä tässä vielä vähän on kieltämättä tekemistä.

Monet meistä ovat olleet mukana myös hyvinvointialuevaaleissa, ja ne aloittavat kohta toiminnan. Itse asiassa siellä tuotetaan suurin osa näistä palveluista, ja on ensisijaisen tärkeää, että me tuodaan tätä lapsinäkökulmaa myös hyvinvointialueille.

Det är jätteviktigt att man tar med välfärdsområdena, för en stor del av tjänsterna som ges där är riktade till barn och unga, och därför är det viktigt att vi också tar med det här tänkesättet om barn i beslutsfattandet där.

Vi har lyft fram till exempel i fråga om revideringen av grundlagen att barnen ska lyftas med in i grundlagen bättre. Sedan handlar det också om tillräckliga resurser till en nordisk nivå. Det håller jag fullständigt med om. Vi måste satsa och ge en trygg och bra framtid för barn och unga.

Andra saker som har kommit fram, precis som ledamot Asell tog fram motion bland barn och unga, är till exempel att vi mår om att satsa på fritidssysselsättningar. Vi har en stor drop-out, och att få in barn och unga igen till den här verksamheten är jätteviktigt. Där är kanske den här lågtröskelverksamheten viktig, alltså inte enbart tävlingsidrott utan också att man vid kanske 12—15 år, då många slutar, i stället försöker hitta sätt att hålla igång.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 10/2022 vp

Det är det viktigaste, att man man håller igång och rör på sig, och kanske man börjar mer och mer delta i idrottsverksamhet i framtiden i alla fall.

Korona on tosiaan aika paljonkin tullut esille tässä tänään. Sehän on vaikuttanut paljon lapsiin ja nuoriin ja hyvinvointiin. Tähän tulee kyllä panostaa tulevana kautena kanssa, ja just tämä kertomus on todella tärkeä, jos katsotaan esimerkiksi ensi vuoden eduskuntavaaleja ja tulevaa hallitusohjelmaa. — Kiitos, tack.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin sosiaali- ja terveysvaliokuntaan, jolle lakivaliokunnan ja sivistysvaliokunnan on annettava lausunto.